

Клавдія Юріївна Тушко,

кандидат педагогічних наук, викладач кафедри соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

Ольга Анатоліївна Гончаренко,

кандидат філософських наук, старший викладач кафедри соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ЛОГІКИ

У поданій статті автори здійснили аналіз основних положень компетентнісного підходу у системі вищої школи. Досліджено особливості викладання філософської дисципліни “Логіка” у навчально-виховному процесі вищого військового навчального закладу. Виокремлено особливості формування професійних компетенцій майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення логіки.

Ключові слова: *компетенція, вища освіта, вищий військовий навчальний заклад, логіка, офіцери-прикордонники.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні фахівці будь-якої сфери повинні орієнтуватись у суміжних галузях діяльності, бути професійно компетентними, готовими до професійного вдосконалення та зростання, професійно мобільними. Реалізація компетентнісного підходу у систему вищої школи, і зокрема вищої військової школи, передбачає формування у майбутніх фахівців загальних та спеціальних професійних компетенцій, що забезпечує продуктивність майбутньої професійної діяльності.

Сучасні проблеми вищої освіти є багатоаспектними. Серед таких аспектів важливою є непостійність об'єктів суспільних наук у зв'язку з динамічним суспільним життям. Більшість суспільних наук, соціологія, політологія,

економічна теорія, логіка безпосередньо реагують на виклики суспільного розвитку. На сьогодні все більш актуальною стає проблема формування зазначених вище професійних компетенцій у процесі вивчення суспільних дисциплін у вищій школі, зокрема у вищій військовій школі, де ці дисципліни не є профільними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Теоретичне вивчення проблеми реалізації положень компетентнісного підходу у практику вищої школи свідчить, що вона висвітлена у наукових працях Н. Бібіка, О. Дубасенюка, О. Овчарука, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторського та ін. [2; 6; 7; 9; 11].

Проблему компетентності на різних рівнях аналізу розробляють С. Гончаренко, Р. Чернишова (тлумачення явища компетентності), І. Тараненко (компетентність як здатність до найефективнішого застосування знань), А. Василюк (сучасні підходи до компетентності вчителів у Польщі), К. Корсак (цивілізаційна компетентність), І. Ящук (життєва компетентність особистості), В. Ковальчук (соціальна компетентність учителя), О. Овчарук (європейські підходи до проблеми компетентності), А. Михайличенко, В. Аніщенко (професійна підготовка на основі стандарту компетентності), О. Пометун (теорія і практика послідовної реалізації компетентнісного підходу), І. Родигіна (формування основних груп компетентностей) та ін. [3; 6–8; 12].

Метою статті є аналіз особливостей формування професійних компетенцій майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення логіки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Якість освіти і підготовленість фахівців за рівнем сформованості їх професійних компетенцій як результату освітніх систем оцінюють працедавці. У зв'язку з цим у сучасній освітній системі відбувається переосмислення мети та результатів освіти, змісту і методів навчання, технологій організації освітнього процесу.

Сучасна українська освітня система в умовах безперервного зростання наукової інформації особливу увагу приділяє проблемам розвитку особистості, яка здатна професійно діяти у постійно змінюваних умовах, формуванню професійних компетенцій.

Тенденція руху “від поняття кваліфікації до поняття компетенції”, на думку В. Байденка [1], виражається в тому, що посилення когнітивних та інформаційних основ у сучасному виробництві не “покривається” традиційним поняттям професійної кваліфікації. Більш адекватним стає поняття компетентності. Не можна заперечувати той факт, що новий тип економіки ставить нові вимоги до випускників навчальних закладів, серед яких усе більший пріоритет одержують вимоги системно організованих інтелектуальних, комунікативних, рефлексуючих, самоорганізуючих, моральних начал. Ці вимоги надають змогу успішно організовувати діяльність у широкому соціально-економічному, культурному контекстах [1, с. 10].

Як свідчить практика, сучасна система вивчення дисципліни “Логіка” зводиться до того, що знання, уміння і навички отримуються курсантами відокремлено. Тому перед вищою школою постає завдання сформувати в курсантів уміння більш високого рівня узагальнення.

Проведений теоретичний аналіз наукової літератури надав можливість установити, що основними одиницями оновлення змісту освіти є компетентності та компетенції. Ученими, які присвятили свої праці дослідженню компетентнісного підходу, є В. Байденко, І. Зімня, О. Хуторський та ін. [1; 4; 11].

Існують різні підходи до визначення понять “компетентність” і “компетенція” в освіті.

М. Хослтед та Т. Орджі вважають компетенції важливими результатами освіти, які повинні бути сформовані в усіх, хто навчається, пронизувати всі предмети, проходити через усі рівні освіти і розроблятися на високому рівні. При цьому ключові *компетенції* – не окрема частина навчального плану, вони інтегровані до його змісту [10].

Л. Луценко так визначає сутність професійної компетентності та компетенції: “Професійна компетентність розглядається як системна, інтеграційна єдність, синтез інтелектуальних і навичкових складових (когнітивної та діяльнісної), особистісних характеристик (ціннісні орієнтації, здібності, риси характеру, готовність до здійснення діяльності тощо) і досвіду, що надає змогу людині використовувати свій потенціал, здійснювати складні культуровідповідні види діяльності, оперативно й успішно адаптуватися в суспільстві та професійній діяльності, що постійно змінюється. Вона відображає не лише потенціал, який є в людини, і здатність його використовувати, але й породжує нові явища, якості життя та діяльності, надаючи можливість людині бути успішною. Компетенції виступають як складові компоненти професійної компетентності” [5].

В. Байденко стверджує, що *професійні компетенції* – це готовність і здатність доцільно діяти відповідно до вимог справи, методично організовано та самостійно вирішувати завдання і проблеми, а також самооцінювати результати своєї діяльності [1, с. 6].

Порівняно з іншими результатами освіти компетенція має такі характеристики:

- а) являє собою інтегрований результат освіти;
- б) виявляється ситуативно;
- в) існує як потенціал, який наповнюється конкретним змістом та виявляється в конкретній ситуації.

Складність компетентності як педагогічного явища зумовлює виокремлення певних структурних елементів поняття “компетенція”. Європейські експерти пропонують таку внутрішню структуру компетенцій:

- знання;
- пізнавальні навички;
- практичні навички;
- відношення;
- емоції;

- цінності й етика;
- мотивація [7].

Рада Європи виокремила ключові професійні компетенції. До них належать:

- здатність до здійснення ефективної професійної діяльності;
- професійна мобільність;
- уміння будувати (планувати, реалізовувати, корегувати) професійну кар'єру;
- уміння адаптуватись до робочого місця;
- здатність адекватно реагувати на зміни ринку.

Досвід організації компетентнісно-орієнтованої освіти у нашій країні на сьогодні є фрагментарним та невідрефлексованим. Існують окремі практики реалізації компетентнісно-орієнтованого підходу у межах завершених і ще діючих міжнародних проектів, що здійснюють наші дослідники разом із зарубіжними [8].

Аналіз досвіду викладання логіки для курсантів-прикордонників свідчить, що існують певні труднощі у системі їх фахової підготовки.

До *першої групи проблем* слід віднести ті, які зумовлені специфікою системи вищої військової освіти в Україні:

- відсутність систематизованого викладу логічних знань на рівні курсантів-абітурієнтів;
- зменшення обсягів аудиторних годин для викладання логіки;
- пониження статусу логіки у системі гуманітарної освіти.

Друга група проблем пов'язана з визначенням змісту курсу логіки для курсантів-прикордонників:

- відсутність співпраці з викладачами логіки і спеціальних дисциплін фахової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників (“Прикордонна служба”, “Організація та здійснення прикордонного контролю”, “Оперативно-розвідувальна діяльність” тощо);

– відсутність змістовного наповнення логіки для курсантів-прикордонників.

З урахуванням викладеного вище основними особливостями формування професійних компетенцій у процесі викладання дисципліни “Логіка”, яка є непрофільною навчальною дисципліною у вищих навчальних і вищих військових навчальних закладах, визначено:

- забезпечення ідейної спрямованості викладання;
- поєднання пізнавальної та виховної функцій;
- високий науковий рівень інформативності матеріалу навчальних занять;
- доказовість та переконливість навчального матеріалу;
- поєднання інформативності і проблемності викладеного матеріалу;
- чіткість та логічність викладу навчальної інформації;
- активізацію уваги тих, кого навчають;
- розвиток їх професійного мислення;
- ясність і чіткість мови викладу матеріалу;
- навчально-методичне забезпечення занять;
- активізацію творчої діяльності тих, кого навчають.

Ці особливості формування професійних компетенцій у процесі викладання логіки у вищій освіті не є остаточними, оскільки сучасні суспільні науки являють собою гігантську систему соціальних, філософських, економічних, політологічних тощо знань, дослідницьких технологій, методик, за допомогою яких вони охоплюють об’єктивну реальність, усі процеси й явища життя, а також його сфери.

Висновки. Отже, методика викладання суспільних дисциплін вимагає постійного вдосконалення свого інструментарію, актуалізації потреб у спеціальній методичній і навчальній літературі, урахування особливостей кредитно-модульної технології навчання тощо.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування професійних компетенцій майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення логіки.

Перспективними напрямками подальших розвідок є: дослідження психологічних особливостей формування професійних компетенцій курсантів у навчально-виховному процесі вищого військового навчального закладу; розробка методики формування професійних компетенцій курсантів у позанавчальній діяльності; дослідження чинників, що впливають на формування професійних компетенцій; порівняльний аналіз досвіду формування професійних компетенцій майбутніх офіцерів правоохоронних органів провідних країн світу.

Список використаної літератури

1. Байденко, В. И. Базовые навыки (ключевые компетенции) как обязательный компонент высококачественного профессионального образования / В. И. Байденко, Б. Оскарсон // Профессиональное образование и формирование личности специалиста : науч.-метод. сб. ; Ин-т проблем развития сред. проф. образования. – М., 2002. – С. 24–32.
2. Бібік, Н. М. Компетентнісна освіта – від теорії до практики / Бібік Н. М., Єрмаков І. Г., Овчарук О. В. – К. : Плеяда, 2005. – 120 с.
3. Гончаренко, С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко ; під ред. С. Головка. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
4. Зимняя, И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия / Зимняя И. А. – М. : Исслед. центр проблем качества подгот. специалистов, 2004. – 42 с.
5. Луценко, Л. И. Компетентностная модель повышения квалификации директора школы / Л. И. Луценко // Педагогика. – 2005. – № 3. – С. 61–68.
6. Овчарук, О. В. Компетентнісний підхід в освіті: загальноєвропейські підходи [Електронний ресурс] / Овчарук О. В. // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2009. – № 5 (13). – Режим доступу до журн. : <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>.
7. Пометун, О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та український перспективи : кол. моногр. – К., 2006. – С. 16–24. – (Бібліотека освітньої політики).

8. Родигіна, І. В. Компетентісно орієнтований підхід до навчання / І. В. Родигіна. – Х. : Основа, 2005. – 96 с. – (Сер. “Бібліотека журналу “Управління школою“ ; вип. 8 (32).

9. Савченко, О. Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти / О. Я. Савченко // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та український перспективи : кол. моногр. – К., 2006. – С. 33–45. – (Бібліотека освітньої політики).

10. Холстед, М. Ключевые компетенции в системе оценки Великобритании / М. Холстед, Т. Орджи // Современные подходы к компетентностно ориентированному образованию / под ред. А. В. Великановой. – Самара, 2001. – С. 24-27.

11. Хуторской, А. В. Технологии проектирования ключевых и образовательных компетенций [Электронный ресурс] / Хуторской А. В. // Эйдос : [интернет журн.]. – 2005. – 12 дек. – Режим доступа : <http://www.eidos.ru/iournal/2005/1212/htm>.

12. Чернишова, Р. Мета сучасної школи – компетентність / Р. Чернишова, В. Андрюханова // Директор школи. – 2001. – № 8. – С. 91-96.

Рецензент: кандидат педагогічних наук, доцент Дияк В. В.

Стаття надійшла до редакції 22.11.2013.

Тушко К. Ю., Гончаренко О. А. Формирование профессиональных компетенций будущих офицеров-пограничников в процессе преподавания логики

В представленной статье авторы провели анализ основных положений компетентностного подхода в системе высшей школы. Исследованы особенности преподавания философской дисциплины “Логика” в учебно-воспитательном процессе высшего военного учебного заведения. Выделены особенности формирования профессиональных компетенций будущих офицеров-пограничников в процессе изучения логики.

Ключевые слова: компетенция, высшее образование, высшее военное учебное заведение, логика, офицеры-пограничники.

Tushko K. Yu., Honcharenko O. A. Formation of professional competence of future officers-borderguards in the of teaching of Logic

In the article the authors analyzed the main findings with regards of competence approach in the system higher school. The features of teaching philosophical courses of Logic in the educational process of the higher military

educational establishment have been examined. The peculiarities of formation of professional competence of future officers-borderguards in the process of studying of Logic have been described.

Key words: *competence, higher education, higher military educational establishment, Logic, officers-borderguards.*